

Het wijze leven: in dialoog met spiritualiteit

Er is meer dan vorm

Als de ziele luistert spreekt het al een taal dat leeft.

Wat zegt me deze steen?

Deze steen draagt de oerherinnering uit de schoot van de aarde in zich.

Evenzeer is een bloem niet alleen bloem, maar ook regen en regenboog, wolken, aarde en de oneindigheid van de ruimte. Zo bestaat ook de mens!

Albert Einstein zegt:

“Een menselijk wezen is een onderdeel van het geheel, dat wat we Universum noemen, een onderdeel dat begrensd is in tijd en ruimte. Maar de mens ervaart zichzelf, zijn gedachten en gevoelens als iets, wat gescheiden is van de rest, een soort optisch bedrog van zijn bewustzijn. Dit bedrog is een soort illusie voor ons, ons beperkend tot onze persoonlijke verlangens en tot genegenheid voor een paar personen, die ons het meest nabij zijn. Onze taak moet zijn: ons te bevrijden uit deze gevangenis, door onze cirkel van mededogen te verwijden om daarmee alle levende wezens en de hele natuur in haar schoonheid te omvatten.”

Hoe maak je dit idee waar in het concrete leven?

Dietrich Bonhoeffer vertelt:

Ik moet denken aan een gesprek met een jonge predikant. We hadden ons de vraag gesteld wat we eigenlijk wilden met ons leven. Hij zei: ik zou een heilige willen worden. Dat maakte indruk op me. Toch kwam ik met een andere mening en zei : ik zou willen leren geloven. Lange tijd heb ik niet beseft hoe diep deze tegenstelling is...

Later heb ik ervaren dat je pas leert geloven als je midden in de aardsheid van dit leven staat; als je afstand neemt van het verlangen iets te maken van jezelf: een heilige, een bekeerde zondaar; een rechtvaardige of onrechtvaardige, een zieke, een gezonde, een slachtoffer, een held...

Midden in het leven staan betekent dus met alle taken en problemen, successen en mislukkingen, met alle ervaringen en twijfels omgaan. Want dan geef je je helemaal over aan God, dan neem je niet meer je eigen lijden maar Gods lijden in de wereld au sérieux.

Dat is spiritualiteit van beneden, volledig in de lijn van wat we vorige week hoorden in de getuigenis van Hilde.

In het evangelie van vandaag, lezen we: niet mijn wil, maar uw wil geschiede! Werd dit door Diederich Bonhoeffer en Etty Hillesum niet letterlijk voorgeleefd? Beiden hadden meerdere keren het aanbod gekregen om Europa te ontvluchten.

Ik weet wat ik moet kiezen, maar kan mijn keuze niet maken in veiligheid, hier in Amerika, ver van m'n volk, zei Bonhoeffer en keerde naar Duitsland terug om mee te werken aan een aanslag tegen Hitler.

Etty Hillesum schreef: Men zegt tegen me: iemand als jij is verplicht zich in veiligheid te stellen, je moet nog zoveel doen in het leven later. Wat ik allemaal al of niet te geven zal hebben, dat zal ik kunnen geven waar ik ook ben, hier in een vriendenkringetje of ergens in een concentratiekamp. Het is een gevoel van het onafwendbare en een aanvaarden van het onafwendbare en daarbij weten dat ons in laatste instantie niets ontnomen kan worden.

Maandag mocht ik een voorstelling bijwonen over Etty Hillesum. Ze zou trouwens vorige woensdag 100 jaar geworden zijn.. De actrice was een Hollandse jonge vrouw. Zij vertelde dat ze na haar opleiding voordracht naar India was getrokken en met één vraag terug thuis kwam.

Is het mogelijk om een positieve kijk op het leven te behouden, God te blijven opgraven ook in donkere tijden? Daar gaf Etty het antwoord op:

En leven wij niet iedere dag een heel leven en doet het er veel toe of we enige dagen langer of korter leven? Ik ben elke dag in Polen en er dringt zich soms een visioen van gifgroene slagvelden aan me op. Ik ben bij de hongerenden, de mishandelenden, bij de stervenden, iedere dag, maar ik ben ook bij de jasmijn en bij dat stukje hemel achter mijn venster, er is voor alles plaats in één leven.

Ik zal je één ding beloven, God: ik zal je helpen, dat je het niet in mij begeeft, maar ik kan van tevoren nergens voor instaan. Maar dit éne wordt me steeds duidelijker: dat Jij ons niet kunt helpen, maar wij Jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige waar het op aankomt: een stukje van Jou in onszelf, God. Aan de omstandigheden schijn Jij niet veel te kunnen doen, ze horen nu eenmaal ook bij dit leven. Ik roep je er ook niet voor ter verantwoording. En haast bij iedere hartslag wordt het me duidelijker dat Jij ons niet kunt helpen, maar dat wij Jou moeten helpen en dat we de woning in ons waar Jij huist tot het laatste toe moeten verdedigen. Er zijn mensen die hun lichaam in veiligheid willen brengen, die alleen nog maar behuizingen zijn voor duizend angsten en verbitteringen. En ze zeggen: mij zullen ze niet in hun klauwen krijgen. En ze vergeten dat men in niemands klauwen is als men in Jouw armen is.

De jasmijn achter het huis is nu helemaal verwoest door de regens en stormen der laatste dagen, haar witte bloesems drijven verstrooid in de modderige zwarte plassen. Maar ergens in mij bloeit de jasmijn onverstoord verder, net zo uitbundig en teder als ze altijd heeft gebloeid en ze verspreidt haar geuren rond de woning waar Jij huist, mijn God. Je ziet, ik zorg goed voor Jou. Ik breng je niet alleen mijn tranen en bange vermoedens. En ik zal je alle bloemen brengen die ik op mijn wegen tegenkom, mijn God, en werkelijk, dat zijn er vele. Je zult het heus zo goed mogelijk bij mij hebben. Wanneer ik opgesloten zou zitten in een enge cel en er zou een wolk langs het kleine tralievenster drijven, dan zou ik je die wolk komen brengen, mijn God, als ik daarvoor ten minste nog kracht zou hebben.

Je zou misschien kunnen denken dat ik Etty Hillesum heb ingeslikt, maar haar godsbeeld ontroert me ten diepste.

In de voorbereidende vergadering kwam een kernwoord naar voor: Overgave!

Toen Christ en ik op restaurant in Marokko waren, gebeurde iets wat je hier nooit meer ziet... De ober die zonet de bestelling had opgenomen rolde z'n tapijtje uit en begon aan het gebed, geknield, recht, geknield... en dat net voorbij onze tafel.

Etty schreef: Soms in momenten van grote dankbaarheid is het me een onweerstaanbare behoefte neer te knielen, het hoofd diep gebogen, de handen voor het gezicht. Het is een gebaar geworden dat in m'n lichaam zit en dat gebaar wil soms verwezenlijkt zijn... En bij het schrijven van deze dingen bekruipt mij toch het gevoel van een zekere gène als of men van het intiemste van het intiemste schrijft, veel meer schuchterheid en schaamte dan wanneer ik over m'n liefdesleven zou schrijven.

Ontroerend is het te lezen hoe Etty de dankbaarheid blijft behouden in de meest erbarmelijke toestanden, wat een levenskunst!

Maken wij nog gebaren van overgave, van dankbaarheid? Bv. voor we aan tafel gaan, want is het niet zo dat deze wijn en dit brood die we straks tot ons mogen nemen zoveel meer is dan wijn en brood...de regen, de aarde, de druiven de druivenplukker, de boer, de molenaar, de bakker, jouw tranen, onze tranen, jouw lach, onze vreugde...

Als de ziele luistert, spreekt het al een taal dat leeft...

Hildegard van Bingen: O Ignis spiritus

Inge Zutterman

De Lier, 19 januari 2014